

Overweging 1

‘En het geschiedde na de dood van Mozes.’ Met de dood van Mozes eindigt het boek Deuteronomium en wordt de overgang gemaakt naar het boek Jozua. Niet een van zijn beide zonen volgt Mozes op, erfopvolging is niet gewenst en daarmee velt de profetenschool waaruit het boek Jozua stamt, indirect een oordeel over het koningschap zoals het in Israël is uitgeoefend vanaf de dagen van Saul, David en Salomo. Erfopvolging behelst machtsconcentratie in één familie, één dynastie; dat wordt van lieverlee een goddelijk privilege - ‘bij de gratie Gods’; koningen gaan zich goden wanen of tenminste zonen van goden. En zij meppen met zweepen om hun mensen eronder te houden, zij regeren met de dood als voornaamste machtsmiddel, deze heren over leven en dood.

Jozua is de uitverkorene om het volk Israël te leiden en te onderrichten. Waarom? Omdat hij, zoals geschreven staat in het boek Exodus (33:11), ‘niet wegging uit het binnenste van de Tent’. Bedoeld is de Tent der Ontmoeting, die werd megedragen tijdens de tocht, veertig jaar lang, door de woestijn. Daar in het binnenste van de Tent staat de Kist waarin de twee stenen tafels worden bewaard, met daarop gegrift de Tien Woorden. Jozua in het binnenste van de Tent is jongen in de leer, hij leert de woorden van de Thora, hij leert de betekenis van zijn eigen naam spellen, *Jehosjoea*, ‘JHWH bevrijdt’ - wat je moet doen om in naam van Israëls God mensen te bevrijden.

Aan het begin van het boek dat op zijn naam staat, ontvangt Jozua van Godswege de opdracht om wat hij geleerd heeft, al die jaren, in het binnenste van de Tent, uit te dragen, over te dragen op het volk, zijn geweten te vormen, nu het op het punt staat het land binnen te gaan. Want het land wordt aan Israël ‘gegeven’ om er een menswaardige samenleving tot stand te brengen, naar letter en geest van de onderwijzing, de Thora.

‘Wees zeer sterk en vastbesloten te bewaren om te doen’ (Jozua 1:7) - om wat te doen? Om gewapenderhand het land te veroveren op de volkeren die daar wonen? Maar dat staat er niet. Er staat iets anders: ‘om te doen volgens heel de onderwijzing die Mozes, mijn dienstknecht, jou heeft opgedragen.’

We lezen een *verhaal* als we het boek Jozua lezen, geen verslag van historische gebeurtenissen - dat kan niet genoeg onderstreept worden. Dat gaat ook op voor het verhaal over de inname van Jericho. *Joshua fought the battle of Jericho*. Vocht? Maar dat deed hij juist niet.

Overweging 2

Jericho is op slot. Potdicht. Ontoegankelijk voor de kinderen van Israël, die vreemdelingen die de Jordaan zijn overgetrokken. Ongetwijfeld op bevel van de koning.

Wat dan gebeurt? Jericho wordt niet gewapenderhand ingenomen, maar via een grootse liturgie: ze gaan rondom de stad één maal en zo zes dagen. Op de zevende dag, sabbat, de rustdag, gaan ze zeven maal rondom de stad. Wie gaan rondom de stad? De krijgslieden, gevolgd door zeven priesters die zeven ramshorens dragen; daarachter de overige priesters die de Kist torsen; ten slotte de rest van het volk. Een geordende stoet, gereed voor de ommeegang. Maar dan volgt er iets heel anders.

Overweging 3

‘De stad zal met de ban geslagen worden.’ Een struikeltekst in de bijbel en niet de enige. Hoe wordt dat uitgevoerd, de stad slaan met de ban? Zo (Jozua 6:21):

Zij sloegen alles in de stad met de ban,
man, vrouw, jong, oud,
tot os en lam en ezel aan toe -
één houw van het zwaard.

‘Slaan met de ban’ of ‘bannen’ - wat is dat en waarom? Hoe dat uit te leggen? Hier volgt een poging.

- *Uitroeiing van mensen en dieren.* Geen levende ziel in de stad mag overblijven. Dit is beeldspraak, zij het grimmige beeldspraak, een manier van zeggen om het volk van Israël en Juda op het hart te binden zich volkomen af te zonderen van de buurvolkeren in het land. Er is geen enkele historische aanwijzing dat deze praktijk zich ooit heeft voorgedaan.
- *Daarom is het verhaal enkel van toepassing in het land dat is toegezegd.* Mocht een leger van Israël optrekken naar bijvoorbeeld Damascus in Syrië en de stad veroveren, dan zullen de inwoners daar niet met de ban geslagen worden.
- *De ban is dus geen historisch, maar een retorisch en didactisch concept.* Om het volk van Israël en Juda te herinneren aan zijn ‘roeping’: ‘Wees afgezonderd, apart, anders dan de andere volkeren’ - door het doen van de Thora, het volstreekte alternatief voor wat de oud-oosterse ‘normaliteit’ wordt genoemd.

In de wereld van het oude Nabije Oosten was oorlogsvoering schering en inslag. Koningen en farao's wisten hun gebied uit te breiden om zo hun machtsbasis te verbreden en hun economische spankracht te vergroten. Kleinere en grotere rijken worden bij elkaar veroverd in bloedige oorlogen - het begin van wat wij imperialisme noemen. Bloeiende steden veranderen in rokende puinhopen.

Koningen en farao's lieten zich bij voorkeur afbeelden als jagers en dragen in kronieken de eretitel ‘heer van de jacht’. Zij jagen niet alleen op leeuwen, zij jagen ook op mensen - ook als mensenjagers laten zij zich afbeelden, als veroveraars van steden en vermorzelaars van mensen. In het eerste boek van de bijbel komt zo'n mannetjesputter voor, Nimrod, ‘de eerste Sterke Man op aarde’, ‘een machtig jager’ (Genesis 10:8-12), legendarische eerste veroveraar van een wereldrijk, met steden als Babel en Ninive.

Als we het boek Jozua moeten geloven, was de gewapende geloofspropaganda het oude Israël en Juda volkomen vreemd. En als dat niet zo was, dan dacht de profetische school waaruit het boek Jozua is voortgekomen, daar heel anders over. Lezen we het boek Jozua van heel dichtbij, dan moeten we vaststellen: hier wordt verhaald hoe het land wordt bevrijd van koningen, van geweldenaren, van niets en niemand ontziende mensenverslinders. Een samenleving, door hen bestierd, mag niet bestaan. Nergens op aarde mag zo'n samenleving bestaan.

In het boek Jozua voert Israël een bevrijdingsoorlog. Zoals de naam Jozua het uitdrukt: JHWH bevrijdt. De krijgslieden van Israël leveren nooit strijd tegen volkeren, maar altijd tegen

koningen. In het twaalfde hoofdstuk van Jozua vinden we een lijst van verslagen koningen, eenendertig in totaal, geen lijst van verslagen volkeren. Anders gezegd: volkeren moeten worden bevrijd van hun koningen.

Kanaän, het land dat JHWH geeft aan de kinderen van Israël, is het land van de koningen, koningen als godenzonen, maar Israël zal wonen in het land van JHWH, de God die wil dat mensen leven met elkaar in rust - de rust van de sabbat - en in vrede.